

Megmaradásunk záloga a hagyományörzés és kultúraépítés

- Gubás Ágota interjúja

•Arra kérem, beszéljen gyerekkoráról, szüleiről, családjáról, tőlük milyen útravalót kapott az élethez, az emberi–erkölcsi tartáshoz és magyarságának vállalásához? Hogyan alakult ki már gyerekkorában a rajzolás, a festészet iránti érdeklődés?

Iparos családból származom. Odahaza és a szomszédságban még akkor rengeteg magyar folyóiratot lehetett találni: Tolnai Világlapja, Futár, Szignál, I. és II. világháború - a Tolnai Világlapja kiadásában, melyeket mint gyerekek igen sokat forgattuk. Nem kellett sok magyarázat hozzájuk, mert ezek a képek elegek voltak ahhoz, hogy a nemzeti hovatartozás megfogalmazódjon bennünk. És az esti mesék... Mivel nem volt televízió, az öregek meséje, a világháborús történetek és a rabság élményei voltak azok, melyeket élvezettel hallgattam.

A rajzolás képessége is ekkor fejlődik ki bennem, mert öcsémmel rendszeresen rajzoltuk a katonákat, harckocsikat, repülőket a Futárból. Ebben az időben kerül kezembe egy '42-ben kiadott magyar tankönyv (a szomszéd gyerek iskoláskönyve), melyben Munkácsy Mihály portréját láttam palettával, mely ideálom lett. Ezt jó párszor lerajzoltam, majd meg is festettem és a szobám falán lógott sokáig.

Innen jegyzem el magam a művészettel.

Az iskolában Dévics Imre és Ipacs József voltak a tanárim, kiknek rendszeresen be kellett számolnom, mit festettem odahaza. Így már elemista koromban tudtam, mi leszek, de nemcsak én, hanem akkor mindenki tudta, mi lesz: tornatanár, zenetanár, építész, asztalos, kovács, kőműves, kocsis stb.

•Hogy került sor arra, hogy Koszovón, a pristinai Tanárképző Főiskola képzőművészeti szakára iratkozzon be, és kisebbségiként milyen volt a helyzete?

Apám nem engedett tovább iskolába, szakmát kellett tanulnom. - Belőled fiam nem neveled Kukac Pétert - volt a felelet. Becsületes szakma mellett festhetsz, amennyit akarsz.

Kárpitos szakmát tanultam. Majd katonaként kerültem Pristinába. Rendszeresen adtam vért, és ekkor két nap szabadnapot kaptunk, vagyis csak reggel és este kellett megjelenünk a kaszárnyában. Rendszeresen jártunk moziba és kiállításokra. Egy alkalommal felmentem a főiskolai műterembe körülnézni, ahol az egyetemisták elkezdtek cukkolni: „Hajde vojnice, nacrtaј nešto” (Gyere, kiskatona, rajzolj valamit!) - én meg fogtam a szentet és lerajzoltam a modellt. Meg kell jegyezmem, a rajz nem okozott gondot, mert sok katona kollégámnak a feleségét, menyasszonyát, fiát és lányát rendszeresen rajzoltam - ezért nem féltem a munkába belekezdeni. Közben bejött a professzor, Miloš Gvozdenović ... tovább ne meséljek. Megígértette velem, hogy jelentkezek felvételre a nyáron - így is volt, és felvettek a főiskolára.

Nagyon szép évek következtek, mert nemcsak én, hanem sokan Vajdaságból ide jártak a főiskolára, testnevelési és zenei szakra.

Akkor még nem volt kiéleződve annyira a nemzetek közötti helyzet, de a szerbek és az albánok igencsak külön-külön csoportokban jártak, ami feszültségre vallott. Engem mint magyart becsben tartottak, és a vajdaságiakat is. Ezt akkor láttam és éreztem, mikor végleg elhagytam Pristinát, mert ekkor igen sokan kikísértek az állomásra.

•A délvidéki magyar képzőművészek között nagyon kevesen vannak, akiknek munkásságában fellelhető a magyarság történelme, sorskérdései iránti érdeklődés. Hogy született meg a Trianon c. festménye? Kérem a saját olvasatában mutassa be metaforáit.

A művészetet, nemcsak én, hanem sokan, egy politikamentes területnek gondoljuk. A szocrealizmus talán kiölte belőlünk a politikai érdeklődést. A festészeti irányzatok inkább a hogyan és miként kérdésével foglalkoznak, nem nemzeti kérdések megfogalmazásával. A régi akadémiai tanítás módszere volt a történelmi kép- és alakbrázolás mint tantárgy. A XX. századi tanítási módszer ezt elhagyja, és innen talán az érdektelenség az effajta képek iránt.

Nem mondhatnám, hogy bennem kialakult volna valami nagy magyar érzés, de néha foglalkozok ilyen kérdésekkel. Nem illusztratív módon, de néha be-bejön egy ilyen fogalomnak a szükséges megfogalmazása.

A Trianon című festményen a fakeret a ház vázából alakul ki. A ház valójában a biztonságot, a szokásokat, a hovatartozást jelenti. Mivelhogy ez nagy formátumú - így nem házra, hanem hazára gondolok. A haza szimbólumai foglalnak benne helyet. A haza: ahol biztonságban, büszkén és hagyományaiban él egy nemzet.

- Hogyan tekint a délvidéki magyarság súlyos történelmére, a '44-es vérengzésre, s most a szerb-magyar áldozatok előtti közös főhajtásra?

A '44-es események napjainkban is megtörténnek, egy az egyben, és erre miért nem úgy tekintünk, mint az államalkotó nemzet tetteire? Minden áldozat a nemzet kiirtását jelenti. Ugyanez a nemzet mai és akkori cselekedeteit éppúgy tagadja, nem ismeri be.

A demokráciát mint fogalmat újból kellene értelmeznünk.

- Hogyan élte meg 2004. december 5-ét?

2004.december 5-én lefényképezkedtem egy hortobágyi csikós kalapjában, és interneten szétküldtem minden ismerősömnek, azzal a szöveggel, hogy itt egy nem magyar ember, akit Zsáki Istvánnak hívnak.

Úgy éreztem, mintha valakinek joga lenne megmondani, ki a magyar, és ki nem. Ezzel fele nemzetiségét megtagadja.

Ez egy belső ellenállást váltott ki bennem, mintha nem itt születtem volna. Ezek a magyarok nem magyarok, csak magyarul beszélnek.

- Miért választotta képeinek egyik fő motívumául az őszanyagot, a földet? Mit jelent Önnek a szülőföldhöz való ragaszkodás?

Ez egy tisztelgés az őszanyag előtt, melytől az életünk függ. Ezzel kapcsolatban volt egy sorozatom is, amely a vajdasági tájról szólt.

Talán ennek az utórezgése a Vereckei gondolatok sorozat is.

Szeretem a tájat, habár nem tartom magam tájképfestőnek.

A táj, a szülőföld, az itt élő emberek, az ő reményük, állandó bizakodásuk, hogy talán majd jobb lesz, a szokások, az emlékek - ezek itt tartottak, nem engedtek el. Erősebbek voltak nálam.

- Miért húzódik végig egész művészetén a drámai feszültséggel terhes, a pusztulás világát idéző táj?

A drámai feszültség is ebből a menni vagy maradni gondolatból fakad. Az elmúlásban a jövő szebb megteremtődésének a lehetőségét látom. Nem nevezném drámai feszültségnek a pusztulást, inkább egy kellemes jelenségnek, mely a festézetem legújabb tárgya. Csend - csendélet, különböző anyagok: holtak - kövek, az élők - a mák, paprika, hagyma, különböző növények, az állati - csiga, szörme, csontok, toll - ezeket összekeverve egy kis absztrakt (volt föld)felülettel, ad egy vizuális örömet. Az írás a képben egy nem létező üzenet a túlvilágról. A tárgyak, szerintem, szépségükkel megragadnak bennünket, tehát üzennek valamit. Ez az az üzenet, melyet mi nem értünk, de létezik.

- Verecke hogyan tört be a gondolataiba? Korábbi képein a szöveg olvashatatlanná töredezett szét, itt pedig épp fordítva, teret követelnek maguknak, beékelődnek a tájba a leírt gondolatok is. Hisz a szavak erejében?

Az írás a Vereckei gondolatokban az, amivel az őseim, a sámánok, a varázslók is foglalkozhattak abban az időben. Lehet, nem ezekkel a szavakkal, de érzelmekkel és gondolatokkal igen. A másik egy technikai kérdés, mert itt rájöttem, hogy ecset nélkül is lehet képet festeni. Ez a sorozat mind ecset nélkül készült.

A drámaiság ugyanakkor a táj belső szépsége, ami árad a képekből. A Vereckei gondolatok sorozatát nem tartom semmiféle nagy

újításnak, inkább egy klasszikus sorozatnak nevezném. 30-40 évvel ezelőtt lehet, újításnak számított volna.

Az akkori őseink is így láthatták a tájat. Az ő látásmódjukat és gondolatvilágukat nem akarom átültetni a XXI. század emberének látás- és gondolatvilágába.

A Vereckei gondolatoknak egy kissé hagyományörző indíttatása is van. Ezt az értelmet vagy ezeket az érzéseket nem tudom, mennyire közelítettem meg vagy értem el műveimben.

•Járt-e már az aracsi pusztatemplom romjainál, s ha igen, annak a helynek a szelleme hogyan hatott Önre? Van jövője a magyarságnak?

Hiszem, ha valaki elvándorol az aracsi pusztatemplomhoz és más emlékművekhez, megérzi a tájnak és a tárgyaknak a szellemét. Ha büszke a történelmére, magyarul énekel, imádkozik, káromkodik, akkor még van jövőnk.

Az ima, a vers, a festészet, az irodalom, az építészet, a Nobel-díjasaink mind ezt a gondolatot sugallják, erre készítetnek bennünket. Egy időben nem értettem meg az erdélyieket ebben a tekintetben, de ma teljesen igazat adok nekik: hagyományaik megőrzésében és kultúrájuk kiépítésében, ápolásában. Nekünk is a megmaradásnak ezen az útján kellene tovább haladnunk.

